लघौसोविद्युन्नवैदे गर्भित ॥ ग्रोष्मे स्रो नदहौ विद्यां तेनासौ तनुत्रा गतः ॥ सा गौ विद्यु
धराहि छान्नव्य लोच्येपै ह्नितः ॥ तं ह मोयोऽपो छ ह लौ भो वाद्भ्य भक्तिताधर्मी
धनाय्य धस्या नंत्यव्र प्रप्रररतीः ह्यम ॥ स्वरचौधस्त्ययाह छः पुजरौधर्म दुव
कः ॥ श्रीहतौसावतं तोहमयं संसगाहु नाइन्तु तां जेस्यासर्व नायविधपनर्ष्टेह ॥
प्रचाग न नत्प्रतां चनन वर्षि रातिपं चर्षः ॥ नतल छः प्रहास्याभिरत्स नायंस्वा
नकृ तमम ॥ श्यत्र भुक्ता म विप्रजानसर्वान्कामानयप्याप्नु रवमः ॥ प्रद्युपौ
नैपरिद राल तो मो नमवा प्यसि रुतिह जावरं हे वस्त नै बानार धीक्त ॥ नौ धोर्डस्त्री

1

॥८॥ प्याग्लोगेहं चलाक्ष्यतम्जन मम ॥ श्री मायासह धर्मी न्मा ऽक्का गौन्म नोहरानं
श्चनैगंगाभसस्यगैनन्हा चंचपुनर्व्वलु ॥ कल्पस्थायी चसंभृतोद्दश्पतेथाति
संज्वलनं ॥ श्चनंतवरं धर्मेनसंमर्च्की तीनयाऽ था ॥ त्वतेकल्पितं भूपघृता नांचत
भृतं मम ॥ यत्स्नाचासर्व्वपापेभ्यो मुच्यते मानसरापः ॥ पंचम्यच्छंति सातत्वाच्छमा
नुधेचामीनां ॥ सर्व्वपापविनिर्मुक्ता स्तेथासिपवनोगातिम् ॥ संसाराऽह्णसूस्नान्थ
चिर्दिवाफातौचेषु कुलू जौ पेश्लहु सभा संवत्सवेचार्भे भुवनेसम नतदेववन्ध
सिद्धिहीनाकेस्कुजैनवर्कृतै ॥ इति श्री भविष्योत्तरे अनन्तव्रतकथा समाप्ता ॥ रामस्तु
नायनमालवी घ्यायारामचन्द्र राम लीलामा० १६१८ रजवजारसेहसगिरकाको

श्री अन
॥२॥

तायरा नमस्तेतु नरकार्णवतारी त्रैलोक्यव्यापकानंत पाहिमां मधुसूदन॥ यज्ञ
मध्य॥ हामोह्य नमस्तेतु त्राहिमां भवसागरात॥ उत्तरीयं प्रयच्छे चेत्र सराप्नु
वोत्तम॥ यज्ञोपवितमंत्रः॥ नैवेद्यं गृह्यतां देव मे भांक्तमचलां कुरु ईप्सितं मे व
रं देहि परत्र च परां गतिम॥ नैवेद्यमंत्रः॥ श्री अनंतकामदात्त मे सर्वकामफल
प्रद॥ श्री अनंत डोरक मनु पेरांपवं योचा न्यथर्वइपा॥ श्री अनंतसारखोद्धम्या ॥२॥
मनंताय नमोस्तुते॥ मध्याह्नि चयमस्तु नं मुधर्मा निर्यत्नं हृष्टा॥ धर्मार्थकाममो
क्षार्थं स्वकं देधारयाम्यहं॥ श्री अनंतसंसारमहासमुद्रमग्नं समभ्युद्धर वा

मनन्तायनमो नमः ॥ अर्घ्यमंत्रः ॥ अनन्तगुणरत्नायसर्वाभूषणधारायच ॥ नमस्सर्वा
त्मस्वपाय अनन्ताय अनन्ताय नमोस्तुते स्नानमंत्रः ॥ कुंकुमागुरुकर्पूरैश्चंदन
स्यानुलेपनैः ॥ अनन्तनामचपेमंन्यासवपापप्रमुक्तये ॥ चंदनमंत्रः ॥ अनन्त
संसारमहासमुद्रे मग्नंसमभ्युद्धरवासुदेव अनन्तरूपे विनियोजयस्य अन
न्तरूपाय नमो नमस्ते ॥ पुष्पमंत्रः ॥ धूपोयंदेवदेवेशशंखचक्रगदाधर ॥ अच्यु
तेस्तु मयादत्तो धूपोयंप्रतिगृह्यताम् ॥ धूपमंत्रः ॥ आज्यंचवर्तिसंयुक्तं वह्निसंयो
योजितंचपतत्वलगरा योसिदीपस्य चैजोज्यास्यतमोपहम् ॥ दीपमंत्रः ॥ ना

ममैतत्कथ्यःपुनरागमायसम्यक्त्सनद्वतांपुजांसंपद्यविधिंवन्ममवृजोहिनिम
नतत्वंविहमुःसोक्तपद्न्नृया॥इमौमंश्रौकथ्यानेहंनृराानेचपठनीयौ॥स्त्रयपक्य॥
ततस्यततःहेशद्वींनृतताह्नोपक्रपाञ्चवराविहध्यात॥युधिष्ठिरउवाच॥स्कृस्यासी
॥३॥ नंहृषीकेशेपद्मवतीसम्युधिष्ठिरःपापराशिहनरापंधूहितत्रोयप्यातत्याम॥श्रीकृष्ण
उवाच॥स्त्रनन्नधतमहात्मसंसर्वपापहनंभद्रमनंसर्वकामप्रदंन्नृराांसत्तीरांचैवयु
धिष्ठिरस्तुक्ष्मपन्नृहेचतत्क्षिपाकमाम्भिभाद्रपहेन्नभ्रे॥तस्याचररामानेरासर्वप ॥३॥
पैःप्रमुच्यते॥युधिष्ठिरउवाच॥कृष्णक्रोधंचयात्यातोयोनजलःशिवि

सदेव॥ अनन्तनुपेधिनियोजपस्य अनन्तनुपाय नमो नमस्ते॥ ॐ रकचधनमंत्रः॥
पुराश ॐरक्षोनाररामंत्र॥ असारसंसार विमोचनायसर्वोत्तम नेमनुपनिगुरापप्रहाय॥ न
मोस्या नंताय महेश्वराय त्रैलोक्यना थायवरप्रहाय॥ अनन्तनुपेज भोविद्व ध्वीमनंतान्त्री
विध्यासिनुछ॥ नैवेद्यंपुष्पाम्पर धूपदीपविधिचगंधादिसमस्तपुजां॥ कृताराह्येप्रमयो
पनीत्वाविधिचनसंसारधिमोचनाय॥ नमोस्यनंताय सहस्रमुत्तये सहस्रपादाक्षिशिरोनुबा
हवे॥ सहस्रनाम्नेपुरुषायशाश्वते सहस्रकोटियुगधारिणे नमः॥ देवस्याग्रेप्रांजंलिर्न
त्वातिनित्यानियमस्फुरत्संनियामेवकर्मीशिरामयाकृतांनेन्न्हमस्वचैताविष्णुभक्तपन्ह

॥६॥

वनुपंश्चिन्त पुर्यमेवमाहात्याद्दोपोत्री ध्येपम नुनाममः चिप्रवनुपमनना च

पश्चिमनं निंद्भ्रचनुश्चवसवोष्ट्वाद्दाहश्चादित्यानुद्भ्रष्टैवकाटश्चानलाः सप्त

ऊपससमुद्भ्रश्चपर्वतासघिताहमानन्नुआशादिशोभूमीपातालंभभुव

सप्यापनपयवृद्दियहेवेषुस्थावनेषुवनेषुचमाकुनुष्वानसंदेवंममनुपेनसंश

पश्चन्यथाकुनुरोपस्तुसपापीनस्पकिंचिषमः॥ युधिष्ठिर उवाच अवनन ॥६॥

वतमाहात्म्यंविधिवहविद्दाम्यनांक मुरापकिंफलंचास्यकिंहानंकस्यपुजनम॥

अतः किंशोषनागन्धा होश्चिहृ नलसनृपः स्मृतः पनमा त्माधवा ननं आह्लो ध्रु
ल उच्यते एषफो नंतस ज्ञौधैनस्य ममेयुहि केशवलक्ष्म उवाच ॥ यत्र त्वं इ त्वह पार्थ
मम नुपां नवोधत्ताम ॥ कल्पकाष्ठा मुहूर्ती चाहि नरा श्रीशबी भवानप न्हे मासस्तु
वैषा हि युत्रकल्प व्यवस्थपायो यं कालोयमाख्यात: सोनन्त इति विज्ञतः सोयं
कालोयन्ता रोधि भृ योभारा यातार शान्त: हा नवानंधि नाशाय वशु देवकुलोद्भव
प्रतं विधि मा पार्थ होष्मा विह्मूल निशिवमध्यमारां मा स्व मंत्रोषं सर्वव्यापि
न मोश्चनमः ॥ विश्वं नुपंहासमंगका नं योधिसंहारकारकं प्रत्यक्षं थैमया पार्थेत

।७।। नंगच्चवृंलचर्पसंनांतहनिं ॥ धिज्यनःपायौपार्थसोगःयंजनर्वार्जेन्तं ॥ नआपश्चपनेमहाच
तंपक्षिनंपुणितंतप्या ॥ अमिर्ततंपहिंसंधातैंमीठकैनुपसोचित्त ॥ नमपचान्यपानेतःक्रु
७ भोक्षिहष्ठामलहन्म ॥ तहूहिसो पुधाचेयनानन्तांवेचनहहेन॰ पाभिराक्षतसेनजाहह
र्शसवत्सफाम ॥ इतश्च धावन्तीभिरामच्चेयुधीषि गसोववीहेनकेधूहियचनतस
येनिःत्तः गौन्धचाचक्रोरिरः यंनानलवेधिहंविमो ॥ ततोधजन्हहश्रीयोगांक्षंमांशू
पहनास्थितं ॥ उभाचाप्पभंथिपोनानन्नांथीन्हितेस्नयगोधिवस्तमुभाच्चेहंभानन्तो
वीन्हितोमया ॥ ततोध्वजन्हहशीश्रेरायपुष्करशी हयंश्रमोन्यजलकःशीन ।।७।।

चिमानिष्पयकं चीभिर्मुक्ताण मथिमपिता ॥ ह्य अमत्स्वयारिधानमाथीथीत्रती मामवलजहानि:
हपविष्टस्तकछायकस्टो कमश्री ॥ नापप्रष्ठ कोडिन्यकीछ्यांसन्यमुवाणः सायाचनलसमें
तद्धु भक्तिसमान्वितं ततः श्री यां कनेवेद्दू सानृपंमत्य यतमकुलो नत्व इतिजस्योपंमत्नी
नत्रोष्ठितं दुखा ॥ हिपैज्याताकलेव न्येतनशी ॥ नापथाभिताहाहा कान्या ॥ दहित्वातत्स्त्री यम
धेन्यमंजयत ॥ तेनकाविधिपाके नत्स्तसाश्री नृपंग ॥ गोधनलच्छ वैनींतंमछमुहंलन
धनमः ॥ यचागतं गेहैतत्त वैभिनिर्गतस्य जनेफकतसेो ॥ तत्संधर्मराजर्जुनतथा ॥ मनको
पहोपन्नृपेनहा ॥ मिहपतितं गहे ॥ मकस्मिवहतेलोकेसेनसाहं युधिष्ठिर ततोजग
मकोडिन्यो निर्वैराहहनगहं सत्सूलं नामनसाध्यापनकोह ॥ न्हामान्तकेशयम ॥ वृत्तनिंस

श्वेस्पर्शं त्व चक्षुर्गह्वागडुन्वशोभीते ॥ पृथिव्यामाविप्रायपृथ्वी फं यिश्वत्तयीरांतु
नातिमिर्दि प्यमा नम नं संपन मेयवनम ॥ तेद्द्व्यास है नो नन्त मृयोच्यामस्यामूह ॥ पापो
||२|| ऐपापकर्माहं पापा त्मापापसंभवः ॥ त्राहिमांपुण्डरीकाक्ष सर्वपापहरो भव ॥ अ
घमेसफलं जन्मजिवितंच सजीवितं ॥ पत्तर्याहिपुत्रं मंजेमन्मक्षु भ्रमरायते
तद्धु त्यानन्तदेवोपीढ दैनसंभोः जन नपंहाभिः नात्राच भिश्वा धिग्रपलोकं तन्याघ्य ||२|
मा प्रीतिग्रक्षर्षि गोप्याव भागयुनजन्मयो हितं ॥ तच्च तच्च नृः कासा गौत्वम्बपुष्क
रीत्यापमा ॥ गर्हि भः कुजरस्ये यद्देवच्छाहि तत्त्ववत ॥ यन्ननम्रयाच ॥ सच तत्त्वनृ ||६

वीचिपर्य्यायसो भित्तं भ्रान्तकमलाः कन्हावै कमुहो त्यलसौर भासे वित्त भ्रमनै
ऐसै चनं धोके कुन्ठ कै ॥ तमपच्छिन्नो नन्न भवति भ्यांन लम्भित्तः ॥ ७६ ॥ चन्द्रपुष्क
नी रापौ तं भनं नानन्ना विद्दे गतौ तौवृन सर्व्वी थ्रोर्गह भंकु जनंतथा नायपक्षि नी
नचपुवा भ्रां नोपलम्भित्त ॥ नाया भ्यां वी भृत्तो नन्न नच्छुत्यां भिवसाहसः ॥ तास्मिन
भृतोम्भ निर्विस्मे यौवीरि रन्यो थ्रामरातो तमोक्षपया नत्तहै थो विप्रत्य भृःसम नायतः ७७
च्छनुयैराइ तस्पो त्युधान्वतम ॥ प्रवेष्ठायिन्या चंगुतं रहिं त्याह भिसोधिकने ॥ स्यापुमि
स्त्रीयांस सहियमारीम्ने नेर्जुहीतां ॥ स्यां भिर्धिष्ठ मानमनं दिव्यं सिंहासनने शुभे ॥ मा

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॐ अद्य श्रीब्रह्मणो द्वितीयपरार्द्धे श्रीश्वेतवाराहकल्पे वैवस्वतमन्वन्तरे अष्टाविं
च. शतितमे कलियुगे कलिप्रथमचरणे जम्बूद्वीपे भारतखण्डे आर्यावर्त्तान्तर्देशे अमुकसम्वत्सरेऽमुकर्त्तौ अमुक
१ मासेऽमुकपक्षेऽमुकतिथावमुकनक्षत्रे अमुकवासरे यथायोग [illegible] करणलग्नमुहूर्त्ता [illegible] न्वितायामात्मनः
सकलदुरितोपशान्त्यर्थं सकलमनोरथसिद्ध्यर्थं श्रीगणपतिप्रीत्यर्थं संकष्टचतुर्थीव्रतमहं करिष्ये ॥ प्रणवेन न
मोन्तेन करहृदयादिन्यासः ॥ अथ ध्यानम् ॥ श्वेताङ्गं श्वेतवस्त्रं सितकुसुमगणैः पूजितं श्वेतगन्धैः क्षीराब्धौ
रत्नद्वीपे सुरतरुगहने रत्नसिंहासनस्थम् ॥ दोर्भिः पाशांकुशेष्टाभयदमतिशं चन्द्रमौलिं त्रिनेत्रम् ॥ ध्यायेच्छा
र्थ४ न्त्यैमीशं गणपतिममलं श्रीसमेतं प्रसन्नम् ॥ इति ध्यानम् ॥ अथ पूजा ॥ गणेशाय नम आवाहनम् ॥ को
टिसूर्यद्युते देव गजवक्त्र चतुर्भुज ॥ आगच्छ देवदेवेश गणनाथ नमोस्तु ते ॥ गणाधिप नमस्तुभ्यं ब्रह्मरुद्रादि
वन्दित ॥ विश्वनाथ नमस्तुभ्यमासनं मूविकास्पद ॥ इत्यासनम् ॥ विघ्ननाशिने नम इति पाद्यम् ॥ लम्बोद राम
राय नम इत्यर्घ्यम् ॥ चन्द्रार्द्धधारिणे नम इत्याचमनम् ॥ विश्वप्रियाय नम इति स्नपनम् ॥ ब्रह्मचारिणे नमः १

व३

ॐ सिद्धिगणेशाय नमो दूर्वाम् ॥ ॐ सर्वेश्वराय नमो दूर्वाम् ॥ इति दूर्वापूजनम् ॥ अथोपभोगनैवेद्यम् ॥ ॐ वक्रतुण्डाय
गजवक्त्राय मोदकोपहारं समर्पयामि नमः ॥ इति मोदकोपहारम् ॥ अथ जपमन्त्रः ॥ ॐ नमो हेरम्बाय मदमोहित
चं संकटं निवारय स्वाहा ॥ अनेन मन्त्रेण एकविंशतिवारं जपः कार्यः ॥ हवनं गजवक्त्राये त्यादि मन्त्रैः कार्यम् ॥ गणे
२ शाय नमस्तुभ्यं सर्वसिद्धिविधायक ॥ संकष्टं हर मे देव गृहाणार्घ्यं नमोऽस्तु ते ॥ कृष्णपक्षे चतुर्थ्यां तु पूजितो सि वि
धूदये ॥ क्षिप्रं प्रसादितो विघ्न गृहाणार्घ्यं नमोऽस्तु ते ॥ तिथीनामुत्तमे देवि गणेशप्रियवल्लभे ॥ संकष्टनाशिनी देवि
गृहाणार्घ्यं नमोऽस्तु ते ॥ इत्यर्घ्यत्रयं गणेशदेव्योः समर्पणम् ॥ पश्चादेकविंशतिदानम् ॥ मोदकान्प्रतिगृह्णातु ह्यन्ना
क्तान्फलसंयुतान् ॥ देवदेव नमस्तुभ्यं परिपूर्णं व्रतं कुरु ॥ इति मोदकदानम् ॥ अथ प्रार्थना ॥ मेरुमन्दरतुल्यानि
दुःखानि सुबहूनि मे ॥ विघ्ननाश प्रसादेन विलयं यान्तु सर्वदा ॥ अज्ञानाद्वा प्रमादाद्वा वैकल्यात्साधनस्य च ॥ यन्न्यून
मतिरिक्तं च तत्सर्वं क्षन्तुमर्हसि ॥ इति प्रार्थना ॥ अथार्घ्यप्रार्थना ॥ विघ्नविनाशमायान्तु सर्वाणि सुरनायक ॥ कार्यं मे सि राम
द्धिमायातु पूजिते त्वयि धातरि ॥ वक्रतुण्ड महाकाय सूर्यकोटिसमप्रभ ॥ अविघ्नं कुरु मे देव सर्वकार्येषु सर्वदा ॥ इति २

न ३ ध २ र्वा

इति वस्त्रम्॥ सर्वप्रदाय नम इति यज्ञोपवीतम्॥ गणाधिपतये नम इति चन्दनम्॥ तुष्टप्रियाय नम इति
पुष्पम्॥ गुणशालिने नम इति धूपम्॥ विश्वप्रियाय नम इति दीपम्॥ तुष्टप्रियाय नम इति नैवेद्यम्॥ विघ्ननाशि
ने नम इति ताम्बूलम्॥ सिद्धिदायिने नम इति फलदानम्॥ गणेशाय नम इति नमस्कारः॥ विघ्ननाशिने नम इ
ति प्रार्थना॥ कवये नम इति दक्षिणा॥ अथाङ्गपूजा॥ गणेशाय नमः पादौ पूजयामि॥ विघ्नराजाय नमो जानु
नी॥ आखुवाहनाय नम ऊरू॥ हेरम्बाय नमः कटिम्॥ विनायकाय नमो नाभिम्॥ लम्बोदराय उदरं॥ स्थूल
कायाय कण्ठं॥ स्कन्धाधिपाय नमः स्कन्धौ॥ परशुपाणये नमो हस्तौ॥ गजवक्त्राय नम आस्यम्॥ विघ्नेशाय नमो
नेत्रे॥ सर्वेश्वराय नमः शिरः पूजयामि इति गणेशाङ्गपूजा॥ दूर्वाङ्कुरानतिमन्त्रैः समर्पयेत्॥ ॐ गजवक्त्राय नमो
दूर्वाङ्कुरान्समर्पयामि॥ ॐ वक्रतुण्डाय नमो दूर्वाङ्कुरान्॥ ॐ उमासुताय दूर्वाम्॥ ॐ कामदाय नमो दूर्वाम्॥ वि नमो उ
यगुणादयाय नमो दूर्वाम्॥ ॐ प्रलम्बवक्त्राय नमो दूर्वाम्॥ ॐ भामोग्राय नमो दूर्वाम्॥ ॐ परशुधारिणे नमो दूर्वां॥
ॐ श्रीतुङ्गकराय नमो दूर्वाम्॥ ॐ विश्वकायाय नमो दूर्वाम्॥ ॐ उग्रतेजसे नमो दूर्वाम्॥ ॐ नाथाय नमो दूर्वां

च ३ ष्ठिरम् ११ उवाच कृपया व्यासो धर्मज्ञं मेदिनीपतिम् ॥ शान्तं दान्तं दयायुक्तं सत्यवाक्यं युधिष्ठिरम् १२ नास्ति भूम
ण्डले राजन्संस्कष्टसमो धर्मतत्परः ॥ कथयामि व्रतं ते ऽद्य व्रतानामुत्तमोत्तमम् १३ संकष्टनाशनं नित्यं शुभदं फलदं
शुचि ॥ यत्कृत्वा सर्वकार्याणां निष्पत्तिर्जायते ध्रुवम् १४ विद्यार्थी लभते विद्यां धनार्थी लभते धनम् ॥ स्त्रीभि
र्नाया पुरन्ध्री तु करोति व्रतमुत्तमम् १५ ईप्सितं फलमाप्नोति पतिना सह मोदते ॥ संकष्टे तु परं प्राप्ते मारणे वै
ग्रहपीडितः १६ तदा कुर्याद्व्रतमिदं प्राप्नोति सफलं पुमान् ॥ भुंक्ते ह विपुलान्भोगानन्ते गतिमवाप्नुयात् १७ व्या
स उवाच आसीत्पुरा कृतयुगे चन्द्रसेनो महीपतिः ॥ साम्राज्यदीक्षितो नित्यं मन्त्रिभिः परिवारितः १८ सु ह
द्भिरेव धूतश्च तथा पुत्रैः समन्वितः ॥ तस्याज्ञावन्नुकर्त्री च पत्नी गुणवती प्रिया १९ नाम्ना रत्नावती चासी
त्पतिव्रतपरायणा ॥ तयोरतितरां प्रीतिरभवद्द्वपत्रपया २० कदाचिद्दैवयोगेन हृतराज्यो महीपतिः ॥ राम
रत्नावत्या तया सार्द्धं निर्गतो भुविविह्वलः ॥ २१ वनं त्वगाधं स्खलितो ह्येकदेवभ्रमाहितः ॥ इतस्ततश्चरन्रा- ३
जा ऽस्रातपन्नो भितःन्नगात् २२ एकाकी वनमासाद्य तया सार्द्धं युधिष्ठिर ॥ सूर्ये त्वस्तं गते तस्मिन्नरण्ये
च शिवालये २३ व्याघ्रा वृकाश्च भुजगास्तत्र पर्जन्यो हि ववर्ष च ॥ संकष्टैः क्लेशिता राज्ञी चातिदुःखेन पीडिता २४

गणेशप्रार्थनार्घ्यः ॥ अथ चन्द्रार्घः ॥ क्षीरोदार्णवसम्भूत अत्रिनेत्रसमुद्भव । गृहाणार्घ्यं मया दत्तं रोहिण्या
सहितः शशिन् ॥ इति चन्द्रार्घः ॥ पश्चाद्यथाशक्त्या ब्राह्मणान्भोजनं दद्यात् ॥ इति चतुर्थीपूजनविधिः ॥ अथ कथाप्रव
णम् ॥ सूत उवाच ॥ अरण्ये वर्तमानं तं धर्मपुत्रं युधिष्ठिरम् ॥ सबान्धवं प्रसीदन्तं चागतो व्यास आदरात् ॥ १ तं दृष्ट्वा मु
निशार्दूलं व्यासं प्रत्युद्ययौ नृपः ॥ मधुपर्कं सपाद्यार्घ्यं च कृत्वा तस्मै उवाच सः ॥ २ युधिष्ठिर उवाच ॥ अद्य मे सफलं ज
न्म संप्रत्यागमनात्प्रभो ॥ येऽस्माकं दुःखजातं च वने वननिवासिनः ३ ते सर्वे विलयं प्राप्ता भवतो दर्शनेन मे ॥ आत्मा
नं साधु मन्ये हि राज्यभ्रष्टं परास्तुतम् ४ दुःखितं मां कथं स्वामिन् राज्यभ्रष्टं न वेत्सि किम् ॥ एते हि भ्रातरः स
र्वे वाऽव्यथयन्ति माम् ५ दुर्योधनाद्याः सर्वे वाऽऽश्रमवासेन रताः सदा ॥ इयं च द्रौपदी देवी राजपुत्री पतिव्र
ता ६ राज्योपभोगभोग्या च सर्वदुःखोपयोगिनी ॥ मया च किं कृतं स्वामिन् पूर्वकर्मजीविना ७ तथा देहि तरा
ज्यश्चेद्यूतमत्वेन दुरात्मभिः ॥ पराजिता वयं ब्रह्मन् न्नितम् कौरवैः ८ कुर्वन्नुगमनं शीघ्रं वनाय भद्रायेषः
दुर्बुद्धि निराकृताः स्वामिन्नत देवं वनमागताः ९ अहं तत्प्रभृति त्वत्र नन्दन्त्वामभिवादयम् ॥ यथा शीघ्रं तमे
कोऽहि ब्रूहि कष्टविनाशनम् १० तत्सर्वं कथय ब्रह्मन् तु यथा ह्योऽस्मि कृतव्रत ॥ इत्युक्तवन्तं राजानं दृष्टं संकष्टमा

पुष्पैः प्रपूजयेत् ३६ गन्धपुष्पैश्च नैवेद्यैर्भक्ष्यभोज्यैः समन्वितः ॥ नैवेद्यं सफलं तत्र गणेशाय प्रदापयेत् ३७ कर्तव्यं पुत्र
व्र॰ ४ ते राजंस्त्वया कष्टविनाशनम् ॥ अभवद्धनधान्याभ्यां पुत्रदारैः समन्वितः ३८ मुक्ताहारैः सुवर्णैश्च गोधनैश्च समन्वि
तः ॥ कस्मिंश्चित्समये राजन्धनमोहेन सिद्धिदम् ३९ विस्मृतं तेन हृतं राजंस्त्वया मन्येव तिष्ठता ॥ ततः प्राप्तं च पश्चात्त्वं च
योनिं चान्यजन्मनि ४० तत्प्रभावाद्द्विजकुले त्वया प्राप्तमनुत्तमम् ॥ राज्यं प्राप्तं नृपश्रेष्ठ तद्व्रतस्य प्रभावतः ४१ सु
हृन्मित्रप्रियापुत्रैः प्राप्तोसि विपुलं वपुः ॥ कृतावज्ञा व्रतस्यात्र प्राप्तं च फलमीदृशम् ४२ राजोवाच ॥ अधुना तत्करिष्या
सं॰ ५ मि सङ्कष्टपदं व्रतं ॥ यत्कृत्वा सफलं राज्यं प्राप्स्यामि च न संशयः ४३ ऋषिरुवाच ॥ व्रतसंकल्पमात्रेण सत्यं स
त्यं नृपोत्तम ॥ प्राप्स्यसि त्वं स्वकं राज्यं सन्देहं मा कुरुष्व हि ४४ व्यास उवाच ॥ ऋषेस्तद्वचनं श्रुत्वा यथादिष्टं महीपतेः
नृपस्तदकरोद्देव ऋषिरन्तर्दधे पुनः ४५ आयाताः सकलास्तस्य मन्त्रिणो भृत्यसेवकाः ॥ समाययौ नृपश्रेष्ठ सं॰
तत्स्थानात्पूर्वं हि ४६ राज्यं लब्ध्वा स्वकीयं च गणेशस्य प्रसादतः ॥ बुभुजे मेदिनीं राजा पुत्रपौत्रप्रवर्द्धनः ४७ ॥ ४
तस्मात्त्वमपि राजेन्द्र कुरु संकष्टनाशनम् ॥ व्रतं सिद्धिप्रदं नॄणां स्त्रीणां चैव युधिष्ठिर ४८ युधिष्ठिर उवाच॰
मेर

तां विलोक्य नृपश्रेष्ठ दुःखेन क्लेशितस्तदा ॥ ततः प्रभातसमये मार्कण्डेयं महामुनिम् २५ ददर्श राजा तत्रैव वि
स्मयाविष्टमानसः ॥ उपगम्य शनैस्तत्र दण्डवत्पतितो भुवि ॥ २६ उवाच तं नरो राजा मार्कण्डेयं महामुनिम् ॥ किं कृतं हि
मया स्वामिन्दुष्कृतं हि वद स्वतत्त्व २७ केन कर्मविपाकेन राज्यलक्ष्मीः प्रच्युता ॥ वनं समभ्यागतो दुःखी मन्त्रिभिश्च वि
ना कृतः २८ मार्कण्डेय उवाच ॥ शृणु राजेन्द्र वक्ष्यामि यत्त्वया पूर्वजन्मनि ॥ लुब्धको नाम त्वं चासीः कृतवान्हननं व
नम् २९ मृगशार्दूलशशकान्हन्यमानो दिने दिने ॥ तस्यां रात्रौ भ्रमन्राज्ञा चतुर्थ्यां फाल्गुनस्य हि ३० दृष्टं शुभं च
कृष्णायां तडागं विमलं शुभम् ॥ तत्तीरे नागकन्यानां समूहं रक्तवाससाम् ३१ गणेशं पूजयन्तीनां दृष्टवांश्चैव तद्व्रतं
उपगम्य शनैस्तत्र पृष्टास्ताः सत्वरं त्वया ३२ आर्याः किमेतन्मे सर्वं कथयध्वं कृपापराः ॥ नागकन्या ऊचुः ०
शृणु राजेन्द्र वक्ष्यामि संकष्टव्रतमुत्तमम् ३३ पूजयन्त्यो गणा[illegible] ॥ ध्यायन्तं सर्वसिद्धिप्रदं शिवम् ॥ दारिद्र्यनाश
नं पुंसां स्त्रीणां पुत्रदायकम् ३४ शान्तिदं पुष्टिदं चैव सर्वव्याधिविनाशनम् ॥ तेन राज्ञा पुनः पृष्टं किं दानं कस्य
पूजनम् ३५ नागकन्या ऊचुः ॥ यदा चोत्पद्यते भक्तिस्तदा पूज्यो गणाधिपः ॥ कृष्णायां च चतुर्थ्यां हि रक्तपु

व्रतस्यास्य विधिं ब्रूहि कृपया वद तां वर ॥ येनैव कृतमात्रेण नरो मुच्येत बन्धनात् ४९ व्यास उवाच ॥ यदा संक्ले-
च. शितो राजन् दुःखैः संकष्टदं स्तुतो ॥ तदा कृष्णचतुर्थ्यां तु पूजनीयो गणाधिपः ५० रक्तपुष्पैश्च धूपैश्च दीपैश्च
५ मोदकैस्तथा ॥ फलैश्च पूजये देवं दर्भैश्चैव विशेषतः ५१ एवं कृते त्वया राजन् व्रते संकष्टनाशने ॥ स प्राप्नोति म-
हासिद्धिं पुत्रपौत्रसमाकुलाम् ५२ ये पठन्ति च शृण्वन्ति भक्तियुक्तेन चेतसा ॥ इह लोके सुखं भुक्त्वा प्राप्नुवन्ति परां
गतिम् ५३ कुर्वन्ति ये गणपतेर्व्रतराजमेतत् संकष्टनाशनमतीव सुभक्तियुक्ताः ॥ ते वै भवन्ति पुत्रबालललनाः सुवि-
द्यः स्वपुत्रपौत्रधनधान्ययुताः पृथिव्याम् ५४ एवमुक्त्वा गतो राजन् व्यासश्चान्तरधीयत ॥ युधिष्ठिरश्च तत्सर्वम
करोन्मुनिभाषितम् ५५ तद्व्रतस्य प्रभावेन संराज्यं प्राप्तवांस्तदा ॥ हत्वा रिपून् रणे तेंद्रः सुहृन्मित्रसमाकुलः ५६ य
इदं शृणुयान्नित्यं यश्चापि परिकीर्तयेत् ॥ भुक्त्वेह विपुलान् भोगानन्ते स्वर्गे महीयते ५७ इति श्रीनारदीयपुराणे सप्तर्षि
सम्वादे गणेशव्रतकथा समाप्ता ॥ सं १८२६ आग्रहायणिके मासि शुक्ले चतुर्थ्यां शनौ लिखितमिदं पुस्तकं शुभमस्तु सततम् राम
५

४० तथा त्वमपि राजेन्द्र संप्राप्स्यसि न संशयः ।। नमं त्रं नोपधं विक्रिचित्रिव्येत राजसत्तमः ।। रामेणापि कृतं पू
र्वं श्री तां अन्वेषणाय च ।। हनुमता तथा राजन मुद्रिका राय च ।। तथा त्वमपि राजेन्द्र कुरु अस्मात् भिस्सह ।।
द्रैपदापन्नसार्द्धं च सार्द्धं वपुरोहितैः ।। येभ्ये नष्ठि जयं जैरा कुरुराज न्यधापपम् ।। व्यासस्य वचनेनं भ्राता
पर्यैापि भ्रातृभिस्सह ।। अकारोद्भ्रमव्रतं विधिना नियमेन च ।। तेन व्रत प्रभावेन प्राप्तवान् निजमुत्तमम् ।।
एतद्व्रतं कमहा म्पर्यः करोति सदा नरः ।। सर्वदा रोगरहितं भवेत्सवे व्याधिविनाशनम् ।। स्वर्गोहं या ह्रदं चेवस
र्वसिद्धिप्रदायकम् ।। विसर्जितं संकं सर्वं सखनाम्नेन च सत्पुत्रपौत्र धन धान्य समृद्धि बारिया
गौव्रतं स नियमं कुरु ये मनुष्या विनतस्य तीर्थपरिपीलनस्येव पचि ।। ० ।। इति श्री मार्कंडे
यपुराणे व्यासयुधिष्ठिरसंवादे चतुर्थीव्रतकथा समाप्ता ।। शुभमस्तु ।। ० संम्वत १९ ।। ९ ।।

पुनर्जन्मसमुत्पन्नं नवराजकुलेषु च ॥ विस्मितं तं तु तं राजन् मोक्षितं गतिमागतः ॥ २१ अं भावव ॥
श्रीतं वरोस्यहं किमभविष्यत्प्रियमम ॥ प्राप्तं यो मे यत्नात्तं राज्यं विचार्य्येवं मे प्रभो ॥ मार्कण्डेय
उवाच ॥ श्रीकृष्ण महाराज्यं प्राप्तं सन्निधिनिश्चयम् ॥ मार्गमासस्य पापे [illegible] पौषस्यापार
ममाभवेत् ॥ नियमेन विधानेन पापात्पुत्र तेन मानसाः ॥ व्यास उवाच ॥ [illegible] मावरोस्य [illegible]
श्रुतं वै तेन तत्रैतन्मम ॥ तेन भक्त [illegible] भावेन गणेशोस्य [illegible] मागतः ॥ श्री [illegible] नप्राप्तवान्
वरप्रवृत्तेर्मम ॥ राजोवाच ॥ हे हेरम्ब राज्यमयं मत्कृतं सत्यं सर्वं ॥ तथैव तुष्टं गणेशं
श्रीमहं तत्रैवान्तरधीयत ॥ मु तावरात्तदा राजेन गणेशस्य प्रसादतः ॥ प्राप्तवान् राजन्म

यघहं नागमे पुनः यस्तु बालवलीवर्द्दविबमेवाहयेत्तुरम् तेन पापेन लिप्यामि यद्यहं नागमो पुनः सकृद्दत्तां
तु पो कन्यां मन्यस्मै दातुमिच्छति तेन पापेन लिप्यामि यद्यहं नागमे पुनः धेनुकायाः वचनं श्रुत्वा
व्याघ्रो वचनमब्रवीत् व्याघ्र उवाच कार्यार्थं भजते लोकोन कश्चित्कस्यचित्प्रियः वत्सः तृणैनं
न्ने यं दृष्ट्वा पनित्यजेतिमातनमस्यां धेनुकोवाच नास्तिभूमिसमं दानं नास्ति जो भिस्समो निधिः नास्ति
सत्यसमो धर्मो नानृतात्पातकं परम् व्याघ्र उवाच धेनुके त्वं खपरस्पत्यं पुत्रकं पुत्रवत्सले पापयित्वा
चैतं वत्समघ्रायि खच मूर्द्धनि मातरं भ्रातरं दृष्ट्वा सख्यीश्च जनं यो न्यधवान् सत्यमेवायतः स्नात्वा
धीघ्रमागमे नंकुरु एवं प्रति वचः श्रुत्वा धेनुका सत्यवादिनी सानु वै गोकुलं गत्वा धेनुका स्नु
मानेसा श्रुत्वा तु वत्सकः कोशं समुपवेत्यो नितं पयो संप्राप्य मातरं वत्सः शङ्कितः पतिपच्छति उ हे
मातः पिते दृष्टि मा तस्वातीवहृन्तृपते धेनुकोवाच पिबपुत्रस्तनं मे घुक्क नरोधिहिध्यद्दी आगता
हं तव स्नेहात् कुरु उत्सृज्य पयः पिबितां इहामि धर्मीमिदं पुत्र दुर्लभं मम दर्शनं स्तनं पिबतु यथे कृत्यं प्रविवेकपू
स्य पास्यति मया पुत्रोपचगतो नं शपथेनागता पिह व्याघ्रसकाम नु पस्य हातव्यमात्म जीवितम् धेनुका
या वचनं श्रुत्वा वत्सो वचनमब्रवीत् वत्स उवाच अहं तु नगमिष्यामि यत्र त्वं वे गमिष्यसि

लेवत्सः स्तन्यपानं मामवेक्षते पाययित्वा च तं वत्सं समालिह्य चैव मूर्द्धनि सखीं समर्पयित्वाहं सन्नि
धौ चलिता हितम् पुनः प्रत्यागमिष्यामि यथेष्टं भक्षयिष्यसि व्याघ्रः तस्या वचनं श्रुत्वा व्याघ्रो वचनम
म३ ब्रवीत् व्याघ्र उवाच किं नो पुत्रेण कार्यं ते धर्मं नराणां किम् अनुशोचसि त्रस्यन्ति सर्वभूतानि म्रियन्ते मोहि
तानि धैर्यं च न मन्त्रं न तपो दानं न माता न पिता सुतः शक्नुवन्ति त्रातुं मृत्यौ समुपस्थिते कथं त्वं
गोकुलं गत्वा गोपीजनसमाकुलम् वत्सं मे गोष्ठितं वा जयसि नासुन वैयुतस्य भूयसां मृत्युलो
कस्य च गन्तुं येन संशयः गोपी मन्मथानलदहनेन वा वत्सवत्सप्रवेशाच्च गवां कुले नरशदेहेन ले
यं त्राति वसोति दृष्ट्वा सखीजनान् भूयः कथं चित् प्रागमिष्यसि गोपान् प्रहर्षितान् त्यजनी
च विशेषतः शपथेनागमिष्यामि यद्यहं मायाविनं मन्यसे पंचभूतानि मे सर्वं पिव ज्ञानधियं त्व
ने निनाशानि भूतानि वाज्ञात्रे लोके गोम्यहम् वैकुंठो वा च यत्र पापं पंच महापापं मातृपितृवधेषु च
तेन पापेन लिप्येऽहं यद्यहं नागमे पुनः द्विभार्यः पुरुषो यस्तु स्नेहेनैकां प्रपश्यति तेन पापेन
लिप्यामि यद्यहं नागमे पुनः पादैः स्थानि येनैवाः शिनो भिन्नं न मनिवा तेन पापेन लिप्यामि

रामश्रीराम श्रीराम

न्हितिधन्याधन्यावासिंधुसुव्रते·धन्यास्तेवैनराज्ञानोयत्रत्वंचरितव्रतस्याति·धन्यस्सदेशो
यत्रत्वंवसससिसत्यवादिनि·धन्यश्चविषमेमानस्तत्राघव्नंगुणान्वितः·चवायवकुला
यत्रइच्छापापंप्रणाशयति।धन्यात्वंवैवपूर्जैर्थिहवैरपिसपूजिता·अहंपापीदुः वाची
सर्वेषांजीवघातकः·कस्यलोकेगमिष्यामिकार्योकर्मसुदुरात्मन्·वकुलावा
ध्रुसंवादंयेशृण्वंतिपठंतिच·सर्वपापविनिर्मुक्ताः पुत्रपौत्रसमन्वितः ॥ ७ ॥
राम: ॥ ६ ॥ इतिभविष्यपुराणेभीष्मयुधिष्ठिरसंवादे वकुलाव्रतकथासमाप्ता ॥
श्रीराम: तत्रैवगंगायमुनाश्चतत्रगोदावरीसंभुसरस्वतीतैसर्वाणितीर्थानिसंतितत्रयत्र

श्रीरामश्रीराम श्रीराम

वकुला:
वकुला
३

न्हाति धन्या धन्या वा विप्र सुव्रते धन्यास्ते नैव राजानो यत्र त्वं च निवत्स्यति धन्यस्स देशो
यत्र त्वं वससि सत्यवादिनि धन्यश्च विप्रमो मातस्त्वया व[illegible] गुणान्वितः च वायवकुला
यत्र हष्ट्वा पापं प्रणाश्यति । धन्यास्त्वं वै वपूजैर्थी हे वैरपि सपूजिता अहं पापी हु[illegible] वायूरी
सर्वेषां जीव घातकः कस्य लोके गमिष्यामि कार्यो कर्म सुदारुणम् वकुलाया
[illegible]श्रु संवाहं येश्टृण्वन्ति पठन्ति च सर्वपापविनिर्मुक्ताः पुत्रपौत्रमवाप्नुयुः ७
राम: ॥ ७ ॥ इति भविष्यपुराणे भीष्मयुधिष्ठिरसंवादे वकुलाव्रतकथासमाप्ता ॥
श्रीरामः तत्रैव गंगा यमुना तत्र गोदावरी संभुसारस्वति वै सर्वाणि तीर्थानि संति तत्र यत्र

३

सुखं मम मापि मनसो त्वया सह न संशयः॥ एवमुक्तो २८ राजा मातंगेंद्रोव धृतस्तव प्रथमं मां
भिक्ष्यन्ति पश्चाद्दैवयवोचितम्॥ वक्रलोवाच॥ श्रूयतां सर्वसत्योयं यस्तेन न्हप सह मम
ङः खितैर्नैवयूथत्वात्सर्वीभ्यो मम ताव मुः सत्कुवाच॥ सर्वसरित्त्वयासडुयम्हवेतत्स्वीनि
ष्यसि॥ व्याघ्रेराकाम नूपेराभन्ययते पियधासूरवम्॥ वत्सउवाच॥ मयामात्राचसंसर्गी॥
रस्तत्रभविष्यति॥ येन जनस्मेत धाम सुमेनरां दैवनिर्मितम्॥ मयापि तत्र गन्तव्यं व्या
घ्रीसिष्ठति यद्वने॥ अयपुत्रमयासार्द्धं मयाम सुभजन्ततः॥ विश्लेषो नैव कर्त्तव्यो हन्त्री
यान्हे याकुरु॥ वक्रलोवाच॥ व्याघ्रागता तेवक्रा येन सत्यधर्मव्यवस्थिता॥ कुरु रक्षियथा
काममांसेन तृप्ता व्याघ्रेराच॥ रक्षन्तु तव भूतानि पञ्चाधम मशेषतः॥ व्याघ्र उवाच॥ शृणुस
वत्से कल्याणि वक्रले सत्यवादिनी॥ नास्ति सत्यपरो धर्मो ऽशुभो विद्यते नहि॥ अपूर्वं मुक्तो
तुर्के ऽच्छा भूता ऽसि गता मम॥ सत्यवाक्येन सत्येन विमुक्ता ऽसि मयाधुना॥ धन्यो गौ भा॥

इतिह्नमापनमंत्रः॥ अथकथाप्रारंभः॥ अरण्येपवर्त्तमानस्तूधर्मपुत्रोयुधिष्ठिरः॥
सबांधवःकृष्णवासीनामध्यासपुत्रोसमागतः॥ तेहृष्णामुनिश्रेष्ठंतंव्यासंप्रीतियपोन
प.॥ युधिष्ठिरउवाच॥ अधर्मेसंफलंजन्मभवरोगमनप्रभोः यानिकष्टानिभोग्
लनअस्माकंवनवासिनाम॥ विलयंगतानिसर्वाणिभवत्प्रार्थनेनहि॥ आसी
नसाधुमध्येहराज्यात्भ्रष्टापरोश्रमुखम॥ दुःखेनोगाहकथंस्वामित्राज्यभ्रष्टनवे
त्सिवकम॥ इमभीमादयःसर्वेभ्रातरोव्यथयानिहिनाम॥ विद्यार्थीलभतेवि
द्याधनार्थीलभतेधनं॥ पार्थिवोपिवरंपुत्रंलभतेनात्रसंशयः संकष्टनपहा

श्रीशं॰ भ॰

२

हिंसेप्रामानेवागाहपृछिता ॥ तद्यद्युष्यांद्भूमिंहंप्राप्तोसिनवरसुत्तम ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ पुरा
वृत्तंतत्स्वामिन्नेतैकेनप्रकाशितम् ॥ तत्सर्वंकथयस्वेमंग्रहगास्तोस्मिकेशव: ॥ व्या
सउवाच ॥ पुराकृतयुगेराजन्चन्द्रसेनोमहीपतिः ॥ तस्यवासीत्प्रियाभार्यानाम्नारत्ना
वतीतिच ॥ कदाचिद्दैवयोगेनहृतंराज्यंतुवैरिभिः ॥ रत्नावल्याप्रियापासार्द्धंनि
र्गतोभूमिवल्लभः ॥ ययौसगहनंयत्रराजापरमधार्मिकः ॥ तत्रसप्तांगस्तुसम
यपातोवनेपुंगव: ॥ व्याघ्रवाराहश्चैव्याघ्रासर्गानिसद्भयदः ॥ यत्रवोयुवंवौरिश

सर्व १

पूजयन्नोग तो शंचें सिद्धिप्रदायक: ॥ ताम्ब्रहष्ठामहाराजन्नाघोवचनमब्रवीत् ॥ श्राप्या: किं मेन

मोब्राहिकें नाम ब्रतीमद्दशु ॥ नागकन्या उवाच ॥ पूजामेगा रोश्यं चजयी सिद्धिप्रदं नरां मम ॥

शान्तिं इं पुष्टिं इं नित्यं सर्वव्याधिविनाशनम् ॥ इति श्रुत्वा वचस्तासां पुन: पप्रच्छ स पार्थिव: ॥ स

न्वा स श्रुत्वा तमिदं विप्रपत्नी नियमेन वा । स्त्रीय उवाच ॥ यथोवास्य येन भक्तिरसि पूजनं गाणाधि

प: ॥ तं स पंसे चन्दुपा तु रत्नप श्रेष्व पूजयेत् ॥ धूपदीपाख्य नैवेद्यैर्भक्तिभावसमन्वितै: ।

विधिधा मोदकान् वा पूषकान्वा तंपाविताम् ॥ नैवेद्यं संफलसर्व गणेशाय प्रदापयेत् ॥

१ ऐं ह्रूं चनमार्कं राज के तें चक्रं त्रकं वापा ॥ तेन व्रतप्रभावेन मम तें स्वयं मनुनां तटे ॥ पुनर्जी म

धीवषा

तस्य गर्भस्य नाशनः ॥ ततः प्रभातसमये मार्कण्डेय महामुनिम् ॥ हर्षराजाधर्मेशो
वंध्या ज्ञोस्य भावत् ॥ चन्द्रसेनोवाच ॥ विभो ब्रूहि रहस्यं मे विस्तरं कथयस्व महामते ॥ केन
कर्म विपाकेन राज्य लक्ष्मी पराजिता ॥ मार्कण्डेय उवाच ॥ शृणु राजन् महाभाग प २
पूतं पूर्वजन्मनी ॥ अथ्येकेनाम माधवं सर्वयन्तु विनाशनः ॥ सर्वप
धौभक्तो नौसि सर्वपापहरतः सदा ॥ एकदा तु वनं प्राप्य जतै वडोषप्रभो ॥ तत्र
रात्रि समासा घूर्हर्ष च परमोद्भुतम् ॥ सरोवरे सुरम्ये च रानानाकिंनासहस्रासः ॥